

Filozofia

(Táto časť je povinná pre všetkých žiakov.)

21 V novom vydaní filozofického slovníka urobil „tlačiarenský škriatok“ v hesle venovanom Platónovi niekoľko závažných chýb. Zahrajte sa na redaktora recenzenta a uvedené nesprávne tvrdenia z textu vyčiarknite a na vedľajšiu stranu zaznamenajte ich opravy (uvedte číslo riadka, ktorého sa oprava týka).

- (1) *Platón je grécky filozof, autor množstva spisov, písaných z veľkej väčšiny formou filozofických dialógov. Vo svojej filozofii nadviazal na svojho učiteľa Aristotela, pokladaného za jedného z najväčších antických filozofov. Východiskom Platónovej filozofie je učenie o ideách. Vychádzal z predstavy existencie dvoch svetov – jedného nestáleho, premenlivého, tvoreného jednotlivými predmetmi, ktorý je prístupný našim zmyslom (zmyslový svet) a sveta ideí, sveta nemenných objektívne existujúcich*
- (6) *ideálnych súcien, nezávislých na hmotnom svete i na ľudskom vedomí. Idey sú „vzory“ vecí – jednotlivé veci sú iba odlesky (tiene) ideí. Za hodný filozofického poznania pokladal práve druhý z nich, na ktorý by sa pozornosť filozofov mala sústrediť, nakoľko poznanie ideí je dostupné iba rozumu. Filozofickú metódu poznávania pravého bytia (večných ideí) Platón nazýva metafyzikou. Svet ideí je hierarchicky usporiadaný. Na vrchole tohto hierarchického radu je idea pravdy. Človeka*
- (11) *chápe ako spojenie fyzického, smrteľného tela a ideálnej, nesmrteľnej duše. Duša je však k telu pripútaná a poznačená jeho telesnosťou. Vychádza teda z predstavy vrstevnatosti duše, ktorá sa stala východiskom i jeho etiky a teórie spoločnosti. Najnižšia časť duše je podľa Platóna duša žiadostivá, ktorá je najviac spútaná telesnosťou. Vyššie stojí duša vášnivá a najvyššie duša rozumová. Platón s nimi spája určitú cnosť – žiadostivú dušu s umiernenosťou, vášnivú so*
- (16) *statočnosťou, rozumovú dušu s múdrosťou. Toto členenie premieta Platón i do sociálnych vzťahov a na jeho základe sa snažil vytvoriť obraz ideálnej spoločnosti. Súlad všetkých troch cností tvorí spravodlivosť, ktorú pokladá za základ ideálneho štátu. Ten má podľa neho pozostávať z troch tried – výrobcov, strážcov a vládcov. Každá z týchto skupín reprezentuje určitú cnosť – výrobcovia statočnosť, strážcovia umiernenosť, vládcovia múdrosť. Za ideálne pokladá také usporiadanie*
- (21) *spoločnosti, kde budú vládnuť reprezentanti strážcov, nakoľko ako jediní sú zárukou spravodlivosti. Neskôr dostali tieto projekty ideálneho usporiadania spoločnosti názov utópie. Platónovo učenie malo veľký vplyv na celkový vývin filozofického myslenia. Stal sa inšpiračným zdrojom mnohých filozofov, filozofických smerov a škôl. Vo významnej miere ovplyvnil najmä materialistickú filozofiu.*

Správne odpovede a pokyny na hodnotenie:

Od žiaka sa očakáva, že v texte vyčiarkne nesprávne tvrdenia a na vedľajšiu stranu zaznamená ich opravy, pričom uvedie číslo riadka, ktorého sa oprava týka.

Nesprávne tvrdenia sú v texte zvýraznené a podčiarknuté:

- (1) Platón je grécky filozof, autor množstva spisov, písaných z veľkej väčšiny formou filozofických dialógov. Vo svojej filozofii nadviazal na svojho učiteľa **Aristotela**, pokladaného za jedného z najväčších antických filozofov. Východiskom Platónovej filozofie je učenie o ideách. Vychádzal z predstavy existencie dvoch svetov – jedného nestáleho, premenlivého, tvoreného jednotlivými predmetmi, ktorý je prístupný našim zmyslom (zmyslový svet) a sveta ideí, sveta nemenných objektívne existujúcich
- (6) ideálnych súcien, nezávislých na hmotnom svete i na ľudskom vedomí. Idey sú „vzory“ vecí – jednotlivé veci sú iba odlesky (tiene) ideí. Za hodný filozofického poznania pokladal práve druhý z nich, na ktorý by sa pozornosť filozofov mala sústrediť, nakoľko poznanie ideí je dostupné iba rozumu. Filozofickú metódu poznávania pravého bytia (večných ideí) Platón nazýva **metafyzikou**. Svet ideí je hierarchicky usporiadaný. Na vrchole tohto hierarchického radu je idea **pravdy**.
- (11) Človeka chápe ako spojenie fyzického, smrteľného tela a ideálnej, nesmrteľnej duše. Duša je však k telu pripútaná a poznačená jeho telesnosťou. Vychádza teda z predstavy vrstevnatosti duše, ktorá sa stala východiskom i jeho etiky a teórie spoločnosti. Najnižšia časť duše je podľa Platóna duša žiadostivá, ktorá je najviac spútaná telesnosťou. Vyššie stojí duša vášnivá a najvyššie duša rozumová. Platón s nimi spája určitú cnosť – žiadostivú dušu s umiernenosťou, vášnivú so
- (16) statočnosťou, rozumovú dušu s múdrosťou. Toto členenie premieta Platón i do sociálnych vzťahov a na jeho základe sa snažil vytvoriť obraz ideálnej spoločnosti. Súlad všetkých troch cností tvorí spravodlivosť, ktorú pokladá za základ ideálneho štátu. Ten má podľa neho pozostávať z troch tried – výrobcov, strážcov a vládcov. Každá z týchto skupín reprezentuje určitú cnosť – **výrobcovia statočnosť, strážcovia umiernenosť, vládcovia múdrosť**. Za ideálne pokladá také usporiadanie
- (21) spoločnosti, kde budú vládnuť reprezentanti **strážcov**, nakoľko ako jediní sú zárukou spravodlivosti. Neskôr dostali tieto projekty ideálneho usporiadania spoločnosti názov utópie. Platónovo učenie malo veľký vplyv na celkový vývin filozofického myslenia. Stal sa inšpiračným zdrojom mnohých filozofov, filozofických smerov a škôl. Vo významnej miere ovplyvnil najmä **materialistickú** filozofiu.

Opravené tvrdenia:

- 2. riadok – Sokrata (Sokrates)
- 9. riadok – dialektikou
- 10. riadok – dobra
- 19. riadok – výrobcovia umiernenosť
- 19. riadok – strážcovia statočnosť
- 21. riadok – filozofov
- 24. riadok – idealistickú

Hodnotenie:

6 – 7 nájdených a opravených chýb	5 bodov
4 – 5 nájdených a opravených chýb	4 body
3 nájdené a opravené chyby	3 body
2 nájdené a opravené chyby	2 body
1 nájdená a opravená chyba	1 bod

Ekonomía

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

- 22** Vysvetlite pojem „rovnovážna cena“
 a) slovne
 b) graficky

Správne odpovede a pokyny na hodnotenie:

Od žiaka sa očakáva slovná a grafická odpoveď. Za správnu slovnú odpoveď môže žiak získať maximálne **2 body**. Za správnu grafickú odpoveď môže žiak získať maximálne **3 body**.

- a) Rovnovážna cena je trhovú cenu, pri ktorej sa

ponuka (ponúkané množstvo, množstvo, ktoré sú výrobcovia ochotní predat')

rovná

dopytu (požadovanému množstvu, dopytovanému množstvu, množstvu, ktoré sú spotrebitelia ochotní kúpiť).

Ak študent napíše definíciu obsahujúcu slová „ponuka sa rovná dopytu“

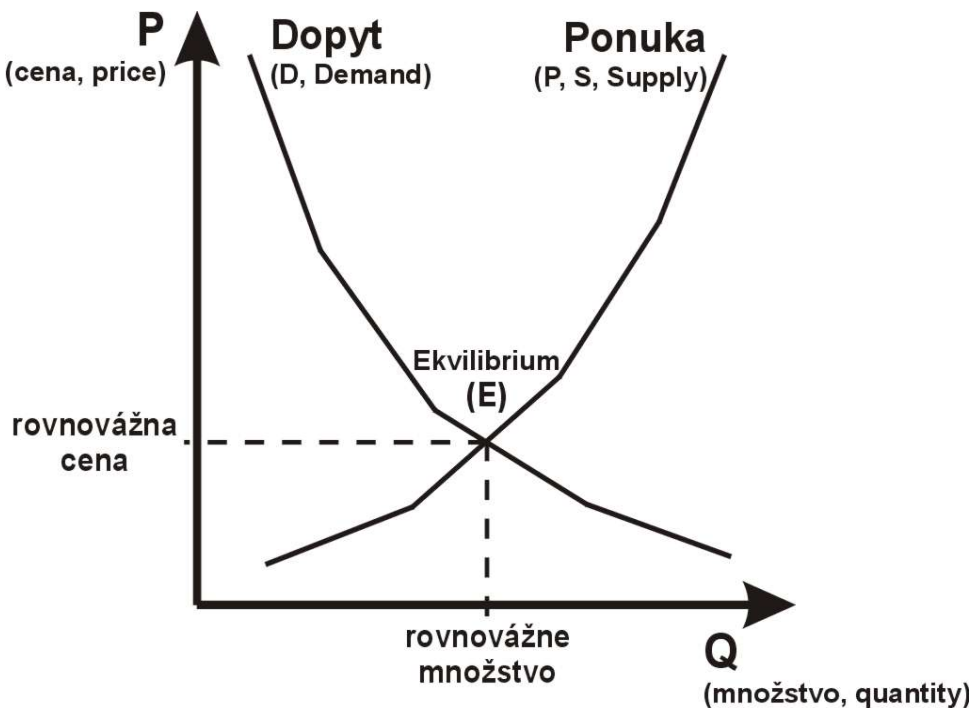
1 bod

Ak pri definícii použije slová v zátvorkách (napr. požadované množstvo sa rovná množstvu, ktoré chcú výrobcovia predat')

2 body

Ak žiak v odpovedi napíše inú ako uvedenú formuláciu, ktorá je v súlade s odbornou literatúrou, môže byť odpoveď akceptovaná.

- b)

Hodnotenie:

Zakreslenie a správne označenie osí: **1b**

Zakreslenie a správne označenie kriviek dopytu a ponuky: **1b**

Zakreslenie a správne označenie rovnovážnej ceny: **1b**

V zátvorkách sú uvedené alternatívne možnosti odpovede.

Právo

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

23 Doplňte do textu chýbajúce pojmy z dokumentu *Deklarácia práv človeka a občana*.

1. Ľudia sa rodia _____ a rovnoprávni. Spoločenské rozdiely môžu byť založené len na užitočnosti pre celok.
2. Cieľom každého spoločenského zriadenia je zachovávanie prirodzených a nepremiľateľných _____. Tieto práva sú sloboda, vlastníctvo, bezpečnosť a odpor proti útlaku.
3. Zásada celej zvrchovanosti spočíva v podstate v národe. Žiadny zbor, žiadny jednotlivec nemôže mať autoritu, ktorá by nebola z nej odvodená.
4. _____ znamená možnosť robiť všetko, čo neškodí druhému. Teda výkon prirodzených práv každého človeka nemá medze, iba tie, ktoré zaisťujú ostatných členov spoločnosti užívať rovnaké práva. Tieto medze nemôžu byť inak určené ako zákonom.
5. Zákon môže zakázať len činy škodlivé spoločnosti. Nikomu nemôže byť bránené v tom, čo nie je _____ zákonom a nikto nemôže robiť niečo, čo zákon nenariaďuje.
6. Zákon je vyjadrením všeobecnej vôle. Všetci občania majú právo podieľať sa osobne alebo prostredníctvom svojich _____ na jeho tvorbe. Zákon je rovnaký pre všetkých, či poskytuje ochranu, alebo trestá. Všetci občania sú pred ním _____, majú rovnaký prístup ku všetkým verejným hodnotiam, miestam a verejným zamestnaniam podľa svojich schopností, len podľa rozlíšenia, ktoré vyplýva z ich cností a nadania.
7. Každý môže byť obžalovaný, zatknutý alebo uväznený len v prípadoch určených zákonom a spôsobom, ako zákon predpisuje. Tí, ktorí žiadajú, vybavujú a vykonávajú, alebo dávajú vykonávať svojvoľné príkazy, majú byť potrestaní. Avšak každý občan vyzvaný, alebo vzatý do väzby podľa zákona, má okamžite poslúchnuť. Je vinným, ak odporuje.
8. Zákon má určiť len tresty, ktoré sú úplne verejne nutné a každý môže byť trestaný len na základe zákona uzneseného a vyhláseného pred spáchaním trestného činu a zákonne vyloženého.
9. Každý je pokladaný za _____ až do doby, kedy je vyhlásená jeho vina a ak je pokladaný za nutné ho zatknúť, je treba čo najprísnejšie zákonom zakázať všetku tvrdosť, ktorá nie je potrebná pre zaistenie jeho osoby.
10. Nikto nesmie byť stíhaný pre svoje názory i _____ presvedčenie, ak ich prejav neporušuje verejný poriadok určený zákonom.
11. _____ šírenie myšlienok a názorov je jedným z najdrahocenejších práv človeka. Každý _____ môže preto slobodne hovoriť, písať a tlačiť s výnimkou zneužitia tejto slobody v prípadoch určených zákonom.

Správne odpovede a pokyny na hodnotenie:

Od žiaka sa očakáva doplnenie chýbajúcich pojmov z Deklarácie práv človeka a občana v nasledovnom poradí:

1. slobodní
2. ľudských práv
4. Sloboda
5. zakázané
6. zástupcov; rovní
9. nevinného
10. náboženské
11. slobodné; občan

Hodnotenie:

10-9 správne doplnených slov	5 bodov
8 –7 správne doplnených slov	4 body
6-5 správne doplnených slov	3 body
4-3 správne doplnené slová	2 body
2-1 správne doplnené slovo	1 bod

Politológia

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

24 Prečítajte si nasledujúci text a odpovedzte na otázky.**Perikles: Epitaphios**

My totiž máme štátne zriadenie, ktoré nemusí závidieť zákony susedom. Hovoríme mu vláda ľudu, pretože sa opiera o väčšinu, a nielen o niekoľko jednotlivcov. Podľa zákonov majú všetci rovnaké práva, ak ide o súkromné záujmy, ak však ide o spoločenský význam, má pri výbere do verejných úradov každý prednosť podľa toho, v čom vyniká, podľa schopností a nie podľa svojej príslušnosti k určitej skupine. Naopak, ak niekto chudobný je schopný vykonať pre obec niečo dobré, jeho nízke spoločenské postavenie mu nie je na prekážku.

Vo vzťahu k spoločnosti žijeme slobodne a rovnaká sloboda sa prejavuje aj v každodennom vzájomnom styku.

Tí istí ľudia sa starajú o veci verejné i osobné. Ak sa venujú najmä svojmu zamestnaniu, nechýba im ani poznanie politického života. My jediní totiž človeka, ktorý sa nezaujíma o politiku, považujeme za neúčinného. Sami rozhodujeme o rôznych otázkach.

- Akú formu vlády charakterizuje Perikles?
- Kde vznikla táto forma vlády?
- Kedy vznikla táto forma vlády? (Napíšte storočie.)
- Napíšte minimálne tri znaky Periklom charakterizovanej formy vlády. (Pracujte s textom.)
- Napíšte názov súčasnej formy vlády realizovanej v SR.

Správne odpovede a pokyny na hodnotenie:

Od žiaka sa očakávajú odpovede uvedené v kľúči, alebo v alternatíve, uvedenej v zátvorke.

a) Demokracia (priama demokracia)	1 bod
b) Atény (Aténsky mestský štát, Grécko)	1 bod
c) Piate storočie pred našim letopočtom	1 bod
d) Znaky :	
- vláda ľudu, vláda väčšiny	
- zákonnosť, vláda zákona	
- občania priamo rozhodujú o štátnych otázkach	
- politická rovnosť občanov (výber do funkcií podľa schopností, nie podľa pôvodu)	
- podľa zákona majú všetci občania rovnaké práva súkromné	
- tolerancia	
- sloboda v spoločenskom živote	
- všetci majú rovnaké práva	1 bod
e) Nepriama demokracia (zastupiteľská demokracia, parlamentná republika)	1 bod

V prípade otázky d musí žiak uviesť minimálne tri (3) znaky aby získal 1 bod.

Psychológia a sociológia

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

25 V uvedenom príbehu dvoch mladých ľudí doplňte chýbajúce sociologické pojmy a kategórie.

Jozef býval na internátnej izbe s Petrom, ktorý bol študentom sociológie. Peter mal vo zvyku komentovať Jozefovo správanie z hľadiska svojho študijného odboru. Cez prázdniny sa rozhodli, že pôjdu na brigádu do jednej exotickéj krajiny. Niekoľko mesiacov pred odchodom sa Jozef začal zaujímať o jej realie. Oboznámil sa s určitými faktami o jej kultúre, histórii i súčasnom politickom systéme, snažil sa zvládnuť základy jej úradného jazyka, a krátko pred odchodom si vymenil domácu menu za zahraničnú. Peter ho poučil, že takéto správanie sa v sociológii nazýva _____ socializáciou. Po príchode do uvedenej krajiny sa Jozef snažil úzkostlivo dodržiavať miestne zvyklosti a sociálne normy, aby vyhovel očakávaniam miestnych obyvateľov, čo sa opäť neobišlo bez Petrovho komentára, ktorý Jozefovo správanie označil ako _____. Po pár týždňoch pobytu Peter zaznamenal, že Jozefovo správanie sa začína výrazne meniť. Začal vymieňať doma osvojené vzory správania, sociálne roly, poznatky a schopnosti za iné. Do svojho denníka si poznamenal, že u Jozefa začína prebiehať proces _____. Jozef s Petrom sa na pracovisku spriatelili so svojou rovesníčkou a po určitom čase začali navštevovať aj ich rodinu. Jozef si všimol, že na rozdiel od tej jeho, má v tejto rodine hlavné slovo otec, prípadne starý otec a brat ich priateľky, pričom ona, jej sestra a matka tu nemali žiadnu autoritu a nachádzali sa voči svojim mužským príbuzným v podriadenom postavení. Peter ho poučil, že v sociológii sa takáto rodina nazýva _____ rodinou. Po čase sa im stalo, že im niekto v noci vhodil do okna kameň zabalený v letáku, na ktorom sa im vyhrážal fyzickým násilím, hanil ich etnický pôvod a znevažoval civilizačnú vyspelosť národa, z ktorého pochádzajú. Na pracovisku už predtým zistili, že s nimi nejednajú rovnako úctivo ako s domácimi zamestnancami a dostávajú i nižšiu mzdu ako oni. Peter tieto postoje a prejavy rasizmu a xenofóbie pripisoval nekritickému nadradovaniu domácej kultúry (privilegovaniu vlastných hodnôt, vlastného videnia sveta a spôsobu života) nad inými kultúrami. Tento postoj, keď je vlastná kultúra prežívaná ako normálna a jediná správna, nazval Peter _____. Jozef s Petrom sa však neskôr zoznámili so skupinou mladých ľudí, ktorí tieto väčšinové názory nezdíleali. Peter túto subkultúru, ktorá svoju identitu vymedzovala v rozpore s hodnotami a normami dominantnej kultúry, nazval _____. Kontakt s týmito ľuďmi im pomohol prekonať všetky ťažkosti spojené s ich pobytom v tejto krajine. Prázdniny ešte neskončili a už plánujú cestu do iných končín sveta. Peter si chce totiž overiť, či skutočne existujú určité základné črty resp. prvky kultúry, ktoré možno nájsť vo všetkých kultúrach a spoločnostiach, ktorým sociológovia dali názov kultúrne _____. Jozef je však v tejto veci skeptický – neverí, že jednotlivé kultúry majú niečo spoločné. Nazdáva sa, že neexistuje žiadne objektívne hľadisko, ktoré by umožnilo tieto kultúry vzájomne porovnať. Naopak, myslí si, že jednotlivé kultúry treba posudzovať na základe ich vlastných hodnôt a noriem. Peter takýto prístup k iným kultúram, ktorý považuje všetky kultúry za jedinečné, neopakovateľné, pohotovo nazval kultúrnym _____.

Správne odpovede a pokyny na hodnotenie:

Od žiaka sa očakáva doplnenie chýbajúcich pojmov v texte v nasledovnom poradí:

- 1) anticipačnou
- 2) konformné
- 3) resocializácie
- 4) patriarchálnou
- 5) etnocentrizmom
- 6) kontrakultúrou
- 7) univerzálie
- 8) relativizmom

Hodnotenie:

7 – 8 identifikovaných sociálnych fenoménov	5 bodov
5 – 6 identifikovaných sociálnych fenoménov	4 body
3 – 4 identifikované sociálne fenomény	3 body
2 identifikované sociálne fenomény	2 body
1 identifikovaný sociálny fenomén	1 bod